

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris

C. Z. U.: 37.018.1(043.2)

MICLEUȘANU ZINAIDA

**POTENȚIALUL FORMATIV AL CONSILIERII FAMILIEI
ÎN INSTITUȚIA DE ÎNVĂȚĂMÂNT (LICEU)**

Specialitatea: 531.01 Teoria generală a educației

AUTOREFERAT

al tezei de doctor în științe pedagogice

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei *Științe ale Educației*,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific: **Cuznețov Larisa**, dr. hab. în pedagogie, prof. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Referenți oficiali:

1. **Cojocaru Victoria**, dr. hab. în pedagogie, prof. univ.
2. **Tolstaia Svetlana**, dr. în psihologie, conf. univ.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **Cojocaru Vasile – președinte**, dr. hab. în pedagogie, prof. univ.
2. **Garștea Nina – secretar științific**, dr. în pedagogie, conf. univ.
3. **Goraș-Postică Viorica**, dr. hab. în pedagogie, conf. univ.
4. **Cojocaru – Borozan Maia**, dr. hab. în pedagogie, prof. univ.
5. **Paniș Aliona**, dr. în științe pedagogice, conf. univ.

Susținerea publică a tezei va avea loc la 12 mai 2016, ora 14.00, în ședința
Consiliului Științific Specializat D 33.531.01 - 09, al Universității Pedagogice de
Stat „ Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă 1, blocul IV, sala 1.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a
Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a
CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 11 aprilie 2016

Secretar științific
al **Consiliului Științific Specializat:**

dr. în pedagogie, conf. univ.

_____ **Garștea Nina**

Conducător științific,

dr. hab. în pedagogie, prof. univ.

_____ **Cuznețov Larisa**

Autor

_____ **Micleușanu Zinaida**

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Fenomenul consilierii familiei în cadrul școlar reprezintă o formă indispensabilă și eficientă de ajutorare a elevului și familiei influențate de un șir de factori ce țin de procesul de învățământ, inclusiv de criza social – economică, care contribuie la aprofundarea crizei morale, ce se manifestă în toate domeniile de activitate și în viața omului. Ritmul accelerat al schimbărilor din societatea contemporană afectează și fac tot mai dificilă și complicată viața fiecărui om și a familiei. Fiind cu greu înțelese, conștientizate și depășite, ele erodează comportamentul moral al oamenilor și conduc la devalorizarea vieții de familie, a tradițiilor și valorilor familiale. Întrucât familia reprezintă pilonul de bază al societății și al culturii unui popor, ea funcționează eficient doar atunci când se axează pe valori și tradiții moral-etice autentice, pe care le respectă și pe care le promovează în procesul educației familiale [12; 20]. Totodată, rapiditatea schimbărilor contemporane, problemele ce apar în contextul social din cauza multiplicării crimelor economice, incapacității de guvernare și de dirijare optimă a proceselor social-politice, traiul indecent generează apariția unor conflicte profunde în familii și chiar contribuie la destrămarea acestora. Fenomenele sociale distructive, competiția pentru influență între marile state, actele de terorism și conflictele armate locale și regionale, prevalarea caracterului nonvaloric al mass-media, au o influență negativă asupra familiei, care trebuie să fie un factor de stabilitate, educație și formare eficientă a personalității copilului [18; 29; 30; 43 etc.].

Cercetarea a fost impulsionată de conștientizarea faptului că astăzi familiei i se solicită răspunsuri prompte și adecvate provocărilor timpului la nivel de adaptabilitate, coeziune, creativitate, competență, eficiență în comunicare, relaționare, organizarea vieții familiale și educația copiilor.

Pentru ca o familie să-și exercite eficient funcția educativă, ea trebuie să dispună de o anumită cultură, de un nivel intelectual adecvat, valori morale și un cadru economic decent de viață [19, p. 11]. În acest context putem menționa că instituția de învățământ (grădinița de copii, școala, liceul etc.) reprezintă actorul social, agentul și partenerul educativ principal al familiei, orientat spre optimizarea relațiilor copii - părinți, sporirea eficienței personale a elevilor și părinților acestora privind organizarea și menținerea unui mod de viață sănătos și demn în cadrul familial. Noul demers educațional, lansat de *Codul Educației al Republicii Moldova* [56], *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 Educația 2020* [58], *Strategia privind protecția copilului pe anii 2014-2020* [59], revendică o educație cu caracter anticipativ și prospectiv, implementarea parteneriatului școală – familie – comunitate, respectarea drepturilor copilului, responsabilizarea părinților, dar și ajutorarea, consilierea acestora privind optimizarea exercitării funcției educative; a consolidării abilităților și competențelor parentale.

Analizând lucrările cercetătorilor din domeniul științelor educației: Herseni T. [25], Szczepanski J. [44], Levi Strauss C. [27], Stănciulescu E. [42], Stănoiu V. [43], Voinea M. [48], Cuznețov Larisa [15; 16; 17; 20], Bonchiș E. [3], Dumitru I. Al.

[22], care vizează analiza relațiilor intrafamiliale, cultura dezvoltării lor prin consiliere și educația familiei, putem conchide că familia și școala, ambele instituții sociale, sunt responsabile de formarea personalității copilului; de interiorizarea cunoștințelor, competențelor, modelelor moral-etice de comportare și relaționare, pe care acesta le va manifesta apoi în viața adultă.

Climatul conjugal tensionat și conflictual influențează negativ formarea personalității copilului, complicând inserția lui socială și, dimpotrivă, relațiile interpersonale armonioase în cadrul familiei, afecțiunea și atenția stabilă acordate copilului, consolidează și asigură dezvoltarea integră a personalității lui, optimizând încadrarea lui în societate [19; 20; 32; 40 etc.].

Din aceste considerente, procesul consilierii familiei în instituția de învățământ, devine din ce în ce mai important, conturându-se necesitatea determinării potențialului formativ al acesteia. Plecând de la premisa că potențialul formativ al consilierii familiei rezidă în sporirea eficienței personale a elevilor și părinților, armonizarea și consolidarea relațiilor familiale; eficientizarea colaborării *școală – familie* în scopul unirii eforturilor privind optimizarea educației tinerei generații, considerăm oportună orientarea investigației spre realizarea unei munci asidue și permanente de consiliere operativă și strategică, desfășurată pe trei axe: prima, presupunând lucrul cu părinții, a doua – cu elevii și a treia – activitățile mixte cu elevii, părinții și cadrele didactice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Etapele dezvoltării personalității umane, abordate din perspectiva importanței și influenței familiei le aflăm în multe cercetări din domeniul filosofiei la: Aristotel [Apud 18], Comenius J. A., Rousseau J.-J., Cantemir D. [Apud 13; 20 etc.]; din domeniul psihologiei generale și psihologiei dezvoltării la: Adams Gerald R. [1], Bonchiș E. [2], Mitrofan I. [31], Mitrofan N. [33; 34], Racu I. [37], Rogers C. [38], П. П. Блонский [50], О. А. Коробанова [51], Э. Г. Эйдемиллер și В. Юстицкис [53] etc.

Conceptul de familie este abordat și definit în multe lucrări din literatura de specialitate, dar o abordare mai semnificativă și amplă din punct de vedere socio-psihopedagogic a educației acesteia o consemnăm în operele cercetătorilor: Herseni T. [25], Szczepanski J. [44], Levi Strauss C. [27], Stănciulescu E. [42], Cuznețov Larisa [15; 17; 20 etc.], Voinea M. [48] etc.

Funcțiile familiei; etapele vieții de familie; crizele vieții de familie și de vârstă a membrilor acesteia; tipurile de familie și conflictele intrafamiliale sunt elucidate în lucrările cercetătorilor: Colac T. [12], Konya Z., Konya A. [26]; Mitrofan I., Ciuperca C. [32], Dumitru I. Al. [22] etc.

Metodele de optimizare a relațiilor părinte-copil; a socializării și învățării copilului, comunicării eficiente; stilurile educative, conținutul și etica educației familiale; manifestarea și soluționarea situațiilor de conflict în familie sunt cercetate și reflectate în șirul de lucrări a cercetătorilor notorii: Bandura A. [54], Băban A. [2], Vallieres S. [47], Cuznețov Larisa [15; 16; 17; 19 etc.], Calaraș C. [4; 5], Stănciulescu E. [42], Sauzede – Lagarde A., Sauzede P. J. [39] etc.

Colaborarea agenților educativi în cadrul parteneriatului educațional prin actele de comunicare și consiliere a elevilor și familiei, orientate spre valorizarea relației școală-elev-familie, eficientizarea educației elevului în cadrul școlar și familial sunt elucidate în lucrările cercetătorilor din variate epoci istorice.

Analiza specificului familiilor armonioase și a celor dezarmioase este redat în lucrările cercetătorilor: Mitrofan I. [31; 34], Mitrofan N. [33; 34], Scott V., Dubb G., Runnels P. [40], Mc Graw P. [28] etc.

Esența, specificul, istoricul și metodologia consilierii familiei sunt abordate în lucrările lui Konya Z., Konya A. [26]; Băban A. [2], Dumitru I. Al. [22], Vrăsmaș E. [49], Cuznețov Larisa [15; 16; 18], Calaraș C. [5; 6] etc.

În mod special, fundamentarea științifică a *Sistemului educației pentru familie*, studiul armonizării relațiilor familiale; *abordarea educației și consilierii ontologice complexe a familiei*; elaborarea și implementarea *Curriculumului educației pentru familie în contextul educației permanente* în Republica Moldova, au fost cercetate și elaborate de Cuznețov Larisa [15; 16; 17; 19; 20 etc.].

Unele aspecte ale educației integrale a copilului în cadrul școlii și familiei; consilierea psihopedagogică a acesteia și crearea unei școli prietenoase copilului le aflăm în lucrările cercetătorilor: Callo T. [7; 24], Cojocaru V. [10], Cojocaru V. [11], Cojocaru – Borozan M. [9], Cristea S. [13], Goraș-Postică V. [8], Garștea N. [24], Paniș A. [7] etc.

Examinând aspectul consilierii familiei în liceu; vârsta adolescenței din optica orientării sale spre autocunoaștere, autodescoperire, autoidentificare și autoperfecționare, iar familia din perspectiva eficienței sale în educația, comunicarea și relaționarea cu adolescenții, constatăm că potențialul formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ, necesită o cercetare aprofundată și o fundamentare pedagogică. Evident că situația dată implică și generează **problema de cercetare**, care constă în necesitatea determinării, elaborării și validării fundamentelor teoretice și aplicative ale consilierii familiei în cadrul instituției de învățământ, pentru a experimenta și demonstra potențialul formativ al acesteia.

Scopul cercetării constă în elaborarea, experimentarea și validarea fundamentelor teoretice și aplicative ale consilierii familiei în cadrul instituției de învățământ/ liceu, structurate în *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*.

Obiectivele cercetării:

1. Examinarea și precizarea reperelor sociopsihopedagogice privind consilierea familiei în cadrul instituției de învățământ/ liceu.
2. Analiza structural-funcțională a consilierii familiei și a impactului ei formativ asupra adolescenților și părinților.
3. Elucidarea istoricului, a dinamicii apariției și evoluției consilierii familiei.
4. Determinarea potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ.
5. Stabilirea factorilor de progres și potențialul formativ al consilierii familiei în corelație cu particularitățile vârstei adolescente.

6. Elaborarea și fundamentarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, care include reperetele teoretico-aplicative ce ar asigura potențialul formativ al acestui proces complex.

Metodologia cercetării științifice. Drept *repere teoretice ale cercetării* au servit: conceptul de familie, complexitatea structural – funcțională a familiei, (Herseni T., Szczepanski J., Levi Strauss C., Stahl H. H., Stănciulescu E., Voinea M., Dolean I., Moisin A., Bonchiș E., Vallieres S., Faber A.etc.); etapele vieții de familie, crizele, tipurile de familii și conflictele intrafamiliale (Mitrofan I., Mitrofan N., Stănciulescu E, Constantinescu M. etc.); strategiile de optimizare a relațiilor părinți-copii; a socializării și învățării copilului, comunicării eficiente (Bandura A., Vallieres S., Calaraș C. etc.); specificul familiilor armonioase și dezarmonioase (Mitrofan I., Mitrofan N., Scott V., Dubb G., Runnels P., Mc Graw P. etc.); esența și metodologia terapiei și consilierii familiei (Konya Z., Konya A.; Băban A., Dumitru I. Al.); sistemul educației pentru familie, fundamentele teoretico-aplicative ale armonizării relațiilor familiale, educației și consilierii ontologice complexe a familiei (Cuznețov Larisa) etc.

Metode de cercetare. În cadrul cercetării s-au aplicat următoarele metode: documentarea științifică: analiza și sinteza; analiza factorială; modelarea teoretică; metoda generalizării teoretice; interpretarea; formularea concluziilor și a recomandărilor; experimentul pedagogic; chestionarul; observația; conversația; studiul de caz; prelucrarea și interpretarea datelor statistice; metoda analizei experților; analiza produselor subiecților investigați.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: abordarea socio-psihopedagogică, istorică și holistă a consilierii familiei în instituția de învățământ; precizarea și dezvăluirea semnificației conceptelor de bază (consiliere, consilierea familiei, terapie, familie armonioasă, familie dezarmonioasă, mediul familial, schimbarea evolutivă a persoanei), analizate în contextul stabilirii esenței, specificului și a tendințelor integrative a consilierii familiei în instituția de învățământ; delimitarea și definirea etapelor istorice în apariția și evoluția conceptului și fenomenului consilierii familiei; examinarea și stabilirea coordonatelor definitorii ale consilierii familiei în instituția de învățământ prin evidențierea factorilor de progres, a potențialului formativ al acestui proces și corelarea consilierii familiei cu particularitățile de vârstă, modelele și strategiile de consiliere a familiei; argumentarea științifică a fundamentelor teoretico-aplicative ale consilierii familiei, structurate în *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea și fundamentarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, ce include reperetele teoretico-aplicative, implementarea cărora a contribuit la sporirea eficienței personale a elevilor și părinților (criteriu de bază al potențialului formativ a consilierii), ceea ce a condus la schimbarea cognițiilor, atitudinilor și comportamentelor eronate ale acestora,

producând optimizarea educației familiale, a ghidării carierei școlare a adolescenților; consolidarea și armonizarea relațiilor familiale adolescenți – părinți.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza, precizarea, interpretarea și delimitarea aspectelor cadrului conceptual – fenomenologic al consilierii familiei în instituția de învățământ. Examinarea tipurilor, formelor și metodelor consilierii, analiza esenței consilierii psihopedagogice, delimitarea dimensiunilor consilierii (psihologică și pedagogică/ educațională) a asigurat elaborarea caracteristicilor acestora, a condus la precizarea responsabilităților și dezvoltarea conținutului codului deontologic al consilierului; la evidențierea trăsăturilor definitorii ale consilierii familiei, inclusiv, la determinarea potențialului formativ al acesteia. Examinarea apariției și evoluției conceptului și a fenomenului CF a contribuit la stabilirea și explicarea/ argumentarea științifică a fundamentelor teoretice și a tendințelor integrative în consilierea familiei.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative, structurate în componentele și instrumentele *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*.

Fundamentele valorificate conform obiectivelor cercetării și a experimentului pedagogic au contribuit la sporirea eficienței personale a elevilor și părinților în ceea ce privește dezvoltarea culturii comunicării, optimizării educației și relaționării familiale, inclusiv a consolidării deprinderilor și comportamentelor pro-sociale. *Grila problemelor psihoemoționale, comportamentale ale adolescenților și modalitățile recomandabile de soluționare a lor; Harta dezvoltării ontologice a familiei și copilului; Strategii de realizare a consilierii psihopedagogice a familiei; Variabilele prezente în procesul de facilitare a schimbării beneficiarului; Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* – pot fi aplicate în consilierea elevilor și părinților în instituțiile de învățământ. Experimentarea instrumentelor pedagogice elaborate și valorificate au demonstrat potențialul formativ al consilierii familiei în liceu.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere sunt cuprinse în următoarele teze:

1. Cadrul conceptual – fenomenologic al consilierii familiei reflectă esența și specificul acestui proces, tendințele integrative ale consilierii familiei și excursul istoric al evoluției conceptului și a fenomenului de consiliere și terapie a familiei.
2. *Potențialul formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* reprezintă randamentul calitativ al acțiunilor specialistului vizat (psiholog, consilier, cadru didactic/ diriginte etc.). Consilierea familiei asigură optimizarea comunicării și armonizării relațiilor familiale; dezvoltarea capacităților de prevenire și depășire a dificultăților comportamentale; elaborarea și aplicarea strategiilor de autocontrol și autoeducație.
3. *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* include fundamentele teoretico-aplicative

ale consilierii familiei, explorarea cărora a sporit eficiența personală a elevilor și părinților, ceea ce a demonstrat funcționalitatea acestui construct pedagogic.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor experimentale din cadrul Liceului Teoretic „George Meniuc” din Chișinău; Liceului Teoretic „Julia Hașdeu” din Chișinău; prin valorificarea strategiilor de consiliere a familiei și aplicarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, inclusiv prin intermediul conferințelor științifice naționale și internaționale, a publicațiilor științifice și activităților practice cu elevii și familiile acestora.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul ședințelor Catedrei *Științe ale Educației* a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; în cadrul consiliilor profesionale și a ședințelor cu părinții din Liceul Teoretic „George Meniuc” din Chișinău și Liceul Teoretic „Julia Hașdeu” din Chișinău.

Repererele conceptuale, ideile, studiile și activitățile metodologice, precum și rezultatele obținute în cadrul experimentului pedagogic au fost promovate și prezentate prin intermediul comunicărilor, articolelor științifice în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale; la seminarele municipale, la mesele rotunde, la stagiile, trainingurile și workshop-urile desfășurate în cadrul: Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; Direcției Generale Educație Tineret și Sport, mun. Chișinău; Universității de Studii Europene din Moldova; Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România; Institutului de Științe ale Educației; Liceului Teoretic „George Meniuc” din Chișinău; Liceului Teoretic „Julia Hașdeu” din Chișinău; Liceului Teoretic „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Chișinău; Liceului Teoretic „Anton Cehov” din Chișinău; Liceului Teoretic „Vasile Alecsandri” din Chișinău; Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din Chișinău.

Publicațiile la tema tezei. Cercetarea realizată se încadrează în direcțiile de cercetare ale Catedrei *Științe ale Educației* a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Rezultatele cercetării s-au implementat în procesul activității în funcția de psiholog școlar. Unele repere conceptuale și praxiologice privind consilierea familiei în instituția de învățământ/ liceu, au fost reflectate în 13 publicații, prezentate și puse în discuție la ședințele Catedrei *Științe ale Educației* a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și în publicarea unui *Ghid metodologic* aprobat pentru editare de Senatul *Universității de Studii Europene din Moldova* [30].

Cuvinte-cheie: consiliere psihopedagogică, familie, instituție de învățământ, consilierea familiei, potențial formativ al consilierii, elevi, părinți, diriginte, cogniții, atitudini, comportament, eficiență personală.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea include actualitatea temei, importanța ei de cercetare, problema, scopul și obiectivele cercetării, noutatea și originalitatea științifică, problema științifică importantă soluționată, semnificația teoretică și valoarea apli-

cativă a cercetării, aprobarea rezultatelor cercetării, publicațiile la tema tezei, sumarul compartimentelor tezei și cuvintele-cheie.

Capitolul 1, **Cadrul conceptual – fenomenologic al consilierii familiei**, reflectă esența și specificul consilierii familiei, tendințele integrative în consilierea familiei și excursul istoric în evoluția conceptului și a fenomenului de consiliere și terapie a familiei. Studiul literaturii de specialitate, analiza și sinteza ideilor, definițiilor, viziunilor cercetătorilor din domeniul pedagogiei, psihologiei, consilierii, sociologiei educației axate pe cercetarea consilierii familiei ne-a permis să precizăm și să dezvăluim conținutul conceptelor de bază: *consiliere, consilierea familiei, psihoterapie, familie armonioasă, familie dezarmonioasă, mediul familial, schimbarea evolutivă a persoanei*, ceea ce a asigurat delimitarea și elucidarea direcțiilor de activitate a psihologului/ consilierului școlar și a dirigintelui în calitate de consilier.

Conținutul aspectelor nominalizate a fost expus în corelație cu descrierea procesului de consiliere și evidențiere a caracteristicilor consilierului eficient. În cadrul analizelor, concretizării și conceptualizării fenomenului cercetat s-a apelat la viziunile, definițiile, teoriile și abordările următorilor savanți: Wallis J. [Apud 23, p. 286], Robinson F. P. [Apud 23, p. 285], Inskipp F., John H. [Apud 36], Patterson Ch. [Apud 57], Scott V. [40], O. A. Коробанова [51], Mitrofan I. [31], Mitrofan N. [33; 34], Dumitru I. Al. [22, p. 13], David D. [21, p. 87], Cuznețov Larisa [15; 16; 18; 20], Băban A. [2, p. 16], etc.

Analiza detaliată a fenomenului vizat a contribuit la:

- stabilirea și precizarea cauzelor disfuncțiilor ce apar în viața familiei și a relațiilor copii-părinți și la determinarea tipurilor și formelor de consiliere ce urmează a fi valorificate în conformitate cu criteriul necesității beneficiarului;
- *evidențierea și caracterizarea dimensiunilor consilierii* (psihopedagogică/ educațională și psihologică); *a componentelor structurale* a acestora și specificarea funcțiilor și responsabilităților consilierului în corelație cu analiza principiilor și a normelor etice prevăzute de *Codul deontologic al psihologului școlar* (adoptat la 24.03.2011), ceea ce ne-a dat posibilitate să identificăm caracteristicile consilierului eficient.

În rezultatul studierii reperelor epistemologice și a determinării esenței consilierii familiei am formulat propria **definiție a consilierii familiei în instituția de învățământ**, care desemnează un proces orientat spre acordarea unui sprijin, ajutor și îndrumare copiilor/ elevilor și părinților acestora, cadrelor didactice și managerilor școlari. Obiectivele de bază presupun: optimizarea relațiilor și a educației familiale; re/echilibrarea modului de viață; incitarea și susținerea auto- și intercunoașterii membrilor familiei; depășirea și evitarea dificultăților de comunicare și monitorizare a carierei școlare; perfecționarea competențelor parentale și a celor de autoeficiență personală; progres amplu cu caracter psihopedagogic obținut în comportamentul adulților și copiilor, caracterizat prin schimbarea cognițiilor, atitudinilor și consolidarea competențelor eficienței personale.

În consens cu analizele efectuate au fost investigate tendințele integrative în consilierea familiei. Studierea acestora a asigurat stabilirea și descrierea asemănă-

rilor și deosebirilor consilierii și psihoterapiei, concomitent au fost evidențiate caracteristicile formelor de intervenție la nivelul ambelor procese. Am acceptat și dezvoltat ideea de bază, conform căreia *consilierea este un proces evolutiv de dezvoltare a persoanei/familiei*, iar intervențiile au caracter nondirectiv, de sfătuire, orientare, susținere morală. *Psihoterapia presupune un proces revolutiv de asistare a persoanei cu tulburări psihice profunde* (diagnoză clinică), intervențiile ei pot avea caracter directiv și deseori sunt îmbinate cu tratament medicamentos. Totodată, am stabilit că în ultimele decenii persistă și se dezvoltă tendințele integrative atât la nivelul consilierii cât și al psihoterapiei familiei. Acestea se desfășoară, uneori plecând de la integrarea teoretică (modele, teorii, principii etc.), altele de la valorificarea eclectică a tehnologiilor (formelor, metodelor, procedurilor) de asistare și intervenție, îmbinându-se și completându-se în funcție de necesitățile beneficiarului [2; 3; 15; 16; 22; 30 etc.].

Excursul istoric realizat a susținut evidențierea unor etape deosebite în evoluția consilierii familiei și a asigurat identificarea specificului celor trei *modele categoriale* (psihanalitic, behaviorist și umanist), care stau la baza dezvoltării teoretico-aplicative a terapiei și consilierii familiei. Urmărirea evoluției fenomenului și a conceptului a permis să stabilim perioada de timp (1951-1956), de când consilierea devine recunoscută ca profesie și direcție de cercetare, fiind diferențiat statusul psihiatrilor și al consilierilor psihologi. În baza studierii reperelor teoretice și a considerațiilor expuse a fost elaborat instrumentul teoretic *Evoluția fenomenului de consiliere*, care conține autorii, inovațiile și esențializarea acestora, începând cu perioadele: 1880-1940; 1920-1975; 1940-1980 după 1950, după 1960, după 1980.

În concluzie remarcăm faptul că procesul consilierii familiei în instituția de învățământ include cele două dimensiuni, cea psihologică și cea pedagogică, îmbinate eclectic în baza axării pe valorificarea principiului interdisciplinarității. Consilierea familiei are la bază orientarea cognitiv-comportamentală, deoarece este centrată pe determinarea și schimbarea cognițiilor; învățarea noilor abilități cu rol preventiv și de dezvoltare, în cadrul căreia, membrii familiei (adulți și adolescenți) dobândesc deprinderi și competențe de adaptare eficientă solicitărilor vieții. Principalele tipuri de abordare a consilierii familiei vor fi axate pe soluționarea situațiilor de criză, remediarea acestora; pe prevenție, și dezvoltarea optimă a personalității [1; 4; 7; 15; 26; 30; 49 etc.].

În Capitolul 2, **Complexitatea psihopedagogică a consilierii familiei în instituția de învățământ (Liceu)**, am studiat și precizat aspectele teoretice din perspectiva concepției despre om, personalitate, structura și funcționalitatea familiei, teoriile și modelele de consiliere a copiilor și adulților care au direcționat analiza, determinarea, completarea și dezvoltarea coordonatelor definitorii ale consilierii familiei, factorilor de progres în consilierea acesteia și caracterizarea particularităților esențiale ontologice ale familiei și copilului.

Astfel, în capitolul dat am actualizat și precizat conținutul, principiile și aspectele definitorii ale parteneriatului educațional, demonstrând importanța și posibilitățile acestuia pentru sporirea potențialului formativ al consilierii elevului și

familiei. Am ilustrat acest moment descriind și explicând etapele de lucru cu elevii și părinții prin activitățile axate pe dezvoltarea autoeficienței personale a acestora realizate în cadrul parteneriatului educațional.

În scopul dezvoltării necesității de consiliere a familiei (adulți și adolescenți), a problemelor cu care se confruntă aceasta, am expus și analizat datele unei investigații preliminare, realizate pe un lot independent de psihologi (62 s) și pe un lot independent ce cuprindea 40 de adolescenți și părinții lor. Printre cele mai frecvente probleme identificate se evidențiază următoarele: dificultăți în dezvoltarea personalității elevului (98%); probleme în dezvoltarea cognitivă și educația intelectuală (90%); dificultăți în dezvoltarea și formarea modului sănătos de viață (93%); dileme în dezvoltarea și educația morală (75%); dificultăți în cariera și reușita școlară (97%); crizele de vârstă și manifestarea acestora (57,3%); unele aspecte ce țin de managementul stresului (63,2%); dificultăți în educația familială a copiilor (91%) etc. Au fost stabilite și analizate crizele de vârstă; au fost delimitate problemele psihoemoționale și comportamentale ale adolescenților prin coraportarea acestora la *modalitățile recomandabile de soluționare a problemelor* (în mediul familial, școlar și social). În contextul vizat am explicat faptul că procesul consilierii familiei în instituția de învățământ este realizat diferențiat în funcție de beneficiar, de vârsta lui și în funcție de problemele cu care acesta se confruntă. Așadar, am conturat și descris două direcții specifice de consiliere a familiei în cadrul instituției de învățământ: *consilierea psihopedagogică a elevului din clasele liceale; consilierea psihopedagogică a părinților/ parentală.*

A fost analizat în detalii procesul consilierii elevului în instituția de învățământ, determinând specificul celor trei etape (inițială, fundamentală, finală); am descris acțiunile ce urmează a fi efectuate în cadrul activității vizate, am expus esența deontologică și caracteristicile *relației consilier-elev și consilier-părinte.*

În baza investigațiilor preliminare realizate am stabilit că subiecții investigați au nevoie de următoarele *tipuri de consiliere: consilierea psihopedagogică centrată pe dezvoltare; consilierea psihopedagogică preventivă; consilierea psihopedagogică în situații de criză și consilierea psihopedagogică remedială.* În continuare am realizat descrierea esențializată a tipurilor de consiliere, corelându-le cu analiza și caracterizarea direcțiilor, selectarea metodelor, strategiilor consilierii elevului și părinților în liceu, realizate din perspectiva deontologiei profesionale și a modelelor propuse de cercetătorii: Dumitru I. Al. [22]; Gilland B. E. [Apud 52]; Whiston S. C. și Sexton T. L. [55]; Garfield S.; Blocher H. D. [Apud 22]; Cuznețov Larisa [15; 16; 18; 19; 20].

În consens cu investigațiile efectuate au fost fundamentate și elaborate încă două instrumente cu caracter teoretico-metodologic de orientare – desfășurare a consilierii psihopedagogice în cadrul instituțional: *Variabile prezente în procesul de facilitare a schimbării beneficiarului și Esența abordărilor științifice ale maturizării adolescentului* (Figura 2.1). Ultimul include particularitățile de vârstă ale adolescentului, abordate din perspectiva interacțiunii factorilor biologici, psihologici și sociali.

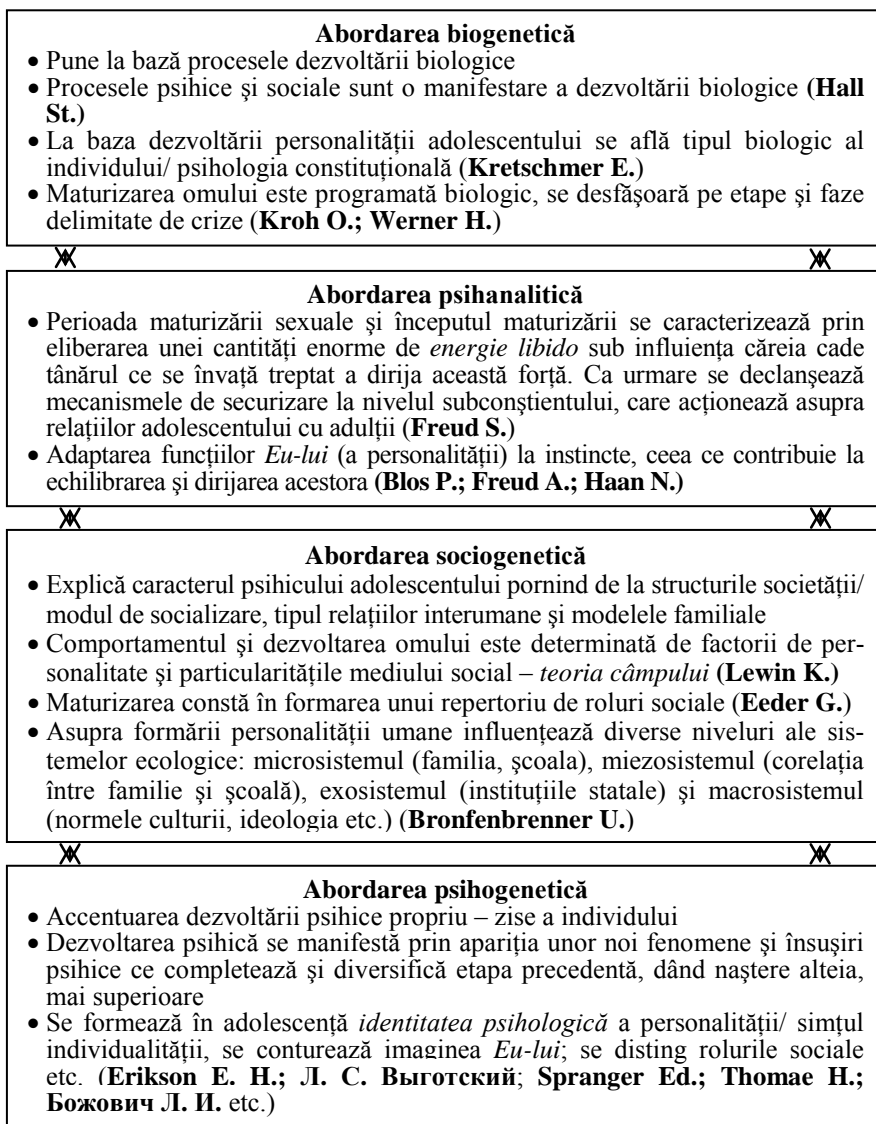

Fig. 2.1. Esența abordărilor științifice ale maturizării adolescentului

Conceptualizarea consilierii familiei și analiza profundă a factorilor de protecție și cei de risc cu privire la viața adolescenților a asigurat elaborarea *Hărții dezvoltării ontogenetice a familiei și copilului* (Figura 2.2) – instrument teoretico-aplicativ de reper în desfășurarea și realizarea eficientă a consilierii familiei.

CADRUL FAMILIAL

Componenta I: Starea și dezvoltarea familiei

- condițiile creării familiei
- structura familiei:
 - părinții
 - frați/surori
 - alte rude
- îndeplinirea funcțiilor (biologică, economică, educativă, psihologică, culturală, socială)
- modul de viață/stilul (sănătos; centrat pe valorile morale; dezechilibrat (în ce măsură etc.))
- calitatea comunicării și relaționării familiale (între soți/părinți și copii-părinți)
- stilul educativ familial (sistemul de cerințe înaintat față de copil)
- modalitatea de relaționare cu rudele apropiate (bunici, unchi, mătușe etc.)
- valorile familiale și calitatea mediului familial
- cultura/*ethosul* general și cel pedagogic al familiei
- sfera profesională a adulților
- sfera intereselor – *hobby* familial
- modalitatea de odihnă a familiei
- calitatea colaborării cu instituția de învățământ
- modalități de depășire a dificultăților familiale

Componenta II: Starea și dezvoltarea copilului

- decurgerea perioadei de pruncie (0-1 an)
- decurgerea perioadei copilăriei fragede (1-3 ani):
 - crizele de la 1 an și 3 ani
- decurgerea perioadei preșcolare:
 - dezvoltarea senzitiv-perceptivă
 - formarea reprezentărilor
 - dezvoltarea proceselor psihice cognitive: percepție; memorie, gândire, limbaj, imaginație etc.
 - dezvoltarea afectiv-motivațională
- decurgerea dezvoltării copilului la vârsta școlară mică:
 - pregătirea psihologică pentru instruirea școlară/criza de la 7 ani
 - maturizarea psihofizică și intelectuală
 - maturizarea morală și volitivă
 - maturizarea socială
 - dezvoltarea caracterului (trăsături pozitive: bunătatea, interes și dragoste pentru cunoaștere; sinceritatea etc. și trăsături negative: impulsivitatea, încăpăținarea, capricios, dezvoltarea insuficientă a voinței etc.)
- decurgerea **dezvoltării preadolescentului**:
 - restructurările anatomio-fiziologice și psihosociale (maturizarea sexuală, ritmul de creștere; dezvoltarea sferei cognitive etc.
 - dezvoltarea neoformațiilor: **a conștiinței de sine**; simțul autocunoașterii;
 - comunicarea și relațiile cu semenii
 - conduita în cadrul familial și școlar
- decurgerea dezvoltării psihofizice și sociale a **adolescentului**:
 - manifestarea crizei
 - dezvoltarea sferei cognitive
 - dezvoltarea intelectuală
 - dezvoltarea morală
 - neoformațiunile
 - autodeterminarea personală socială (căutarea sensului vieții)
 - constituirea conștiinței de sine (imaginea stabilă a Eu-lui (elementul cognitiv, afectiv și comportamental, identificarea sexuală)
 - constituirea planurilor de viitor (profesie, crearea familiei etc.)

Fig. 2.2. Harta dezvoltării ontogenetice a familiei și copilului

Așadar, analiza și sinteza cadrului conceptual – fenomenologic al consilierii, ne-a permis să constatăm că *potențialul formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* reprezintă randamentul calitativ al acțiunilor specialistului vizat (psiholog, consilier, diriginte) cu privire la sporirea eficienței personale a elevilor și părinților, având ca scop optimizarea comunicării și armonizării relațiilor familiale, dezvoltării capacității de prevenire și depășire a dificultăților comportamentale, a elaborării și aplicării strategiilor de autocontrol și autoeducație.

Capitolul 3, **Demersul praxiologic al consilierii familiei în instituția de învățământ (Liceu)**, reflectă designul cercetării experimentale, urmat de descrierea tuturor metodelor investigative utilizate, tabelul planificării integrale al experimentului, rezultatele etapei constatative și dimensiunea investigativ – experimentală de explorare a *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* (Figura 3.1).

Strategia centrală a consilierii include orientarea spre auto/ dezvoltare și prevenire a dificultăților comportamentale, precum și activitățile cu elevii/ adolescenții și părinții acestora. *Tehnologia consilierii* reprezintă componenta centrală a modelului, ea include strategiile operaționale, adică formele, metodele, procedeele și tehnicile, care vor fi folosite de consilier. *Proiectarea programului consilierii* depinde de situația/ cazul concret, de faptul cine va fi consiliat (numai elevul sau și părinții acestuia), de orarul activităților instituției de învățământ și de particularitățile individual – tipologice ale persoanei. Programele pot fi *de scurtă durată* (1 – 3 ședințe), *de durată medie* (4 – 7 ședințe) și *de lungă durată* (8 – 12 ședințe; timpul consumat poate fi de circa 2 luni în caz de acordare a ajutorului în scopul optimizării procesului de învățare la elevi etc.). *Managementul consilierii* include o activitate interconexă a specialistului pentru a monitoriza permanent acțiunile sale în corelație cu observarea reacțiilor beneficiarului, elaborarea instrumentarului necesar, urmărirea evoluției și calității schimbărilor pentru a păstra, intensifica sau a redimensiona intervențiile. Managementul consilierii se desfășoară în baza respectării stricte a deontologiei profesionale, inclusiv a drepturilor omului. *Finalitățile consilierii familiei în instituția de învățământ* au la bază: soluționarea problemelor/ dificultăților elevului și familiei; schimbarea cognițiilor, atitudinii și comportamentului disfuncțional al elevilor și părinților; formarea capacității de analiză și eliminarea comportamentelor neeficiente, ceea ce ar conduce la armonizarea relațiilor adolescenți – părinți, optimizarea climatului și educației familiale, orientarea spre un mod sănătos și demn de viață.

În esență, modelul elaborat conține reperetele teoretico – aplicative ale consilierii familiei în instituția de învățământ, care au fost valorificate în etapa de formare a experimentului desfășurat în Liceul Teoretic „Iulia Hașdeu”, pe un lot de 112 s, elevi din clasele 10 – 12 și părinții acestora.

Anticipând, menționăm complexitatea, funcționalitatea și deschiderea modelului pentru a fi dezvoltat, completat și perfecționat, adaptat pentru a fi folosit în orice instituție de învățământ.

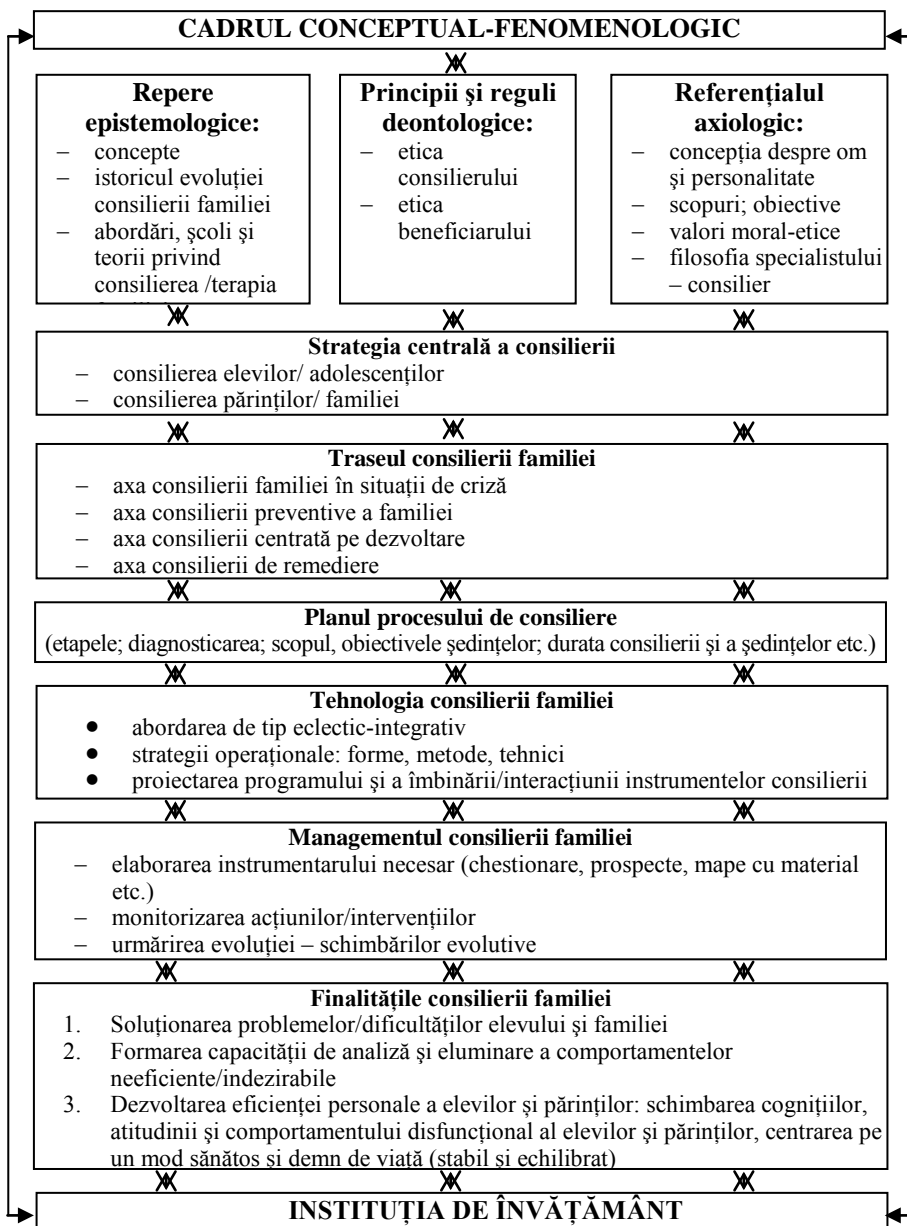

Fig. 3.1. Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ

În capitolul 3 au fost elucidate rezultatele experimentului de formare care sunt interpretate și corelate cu analiza impactului formativ al consilierii familiei în liceu, ceea ce demonstrează atingerea scopului investigației și soluționarea problemei științifice abordate.

Pentru a diagnostică potențialul formativ al consilierii familiei în liceu am folosit un instrument special pe care l-am elaborat în baza unor reperi teoretico-metodologice privind intervențiile de consiliere și investigare a familiei, elaborate de către cercetătorii domeniului vizat: Cuznețov Larisa [16], Э. Г. Эйдемиллер și В. Юстицкис [53]. Axându-ne pe reperele nominalizate și plecând de la scopul consilierii familiei, care presupune sporirea eficienței personale a membrilor acesteia și armonizarea relațiilor adolescenți – părinți am stabilit opt criterii pentru fiecare lot de subiecți: elevi / adolescenți și părinți:

1. Proba I de auto/ evaluare a eficienței personale a elevilor;
2. Proba II de auto/ evaluare a eficienței personale a părinților.

La fel, s-a propus subiecților să realizeze un *eseu – povestioară de tip structurat*, analizând aspectele: *ce am știut; ce am putut; ce am învățat; ce am exersat și consolidat privind eficiența personală; avantajele consilierii; dezavantaje – neajunsuri*. Sarcina a fost dată pentru acasă, iar timpul prevăzut pentru realizarea ei a fost de o săptămână. În procesul observărilor, convorbirilor socratice, a discuțiilor, analizei lucrărilor, am selectat un șir de opinii ale elevilor și părinților vis-à-vis de problematica consilierii. În continuare prezentăm unele rezultate, care le considerăm mai relevante.

În subcapitolul 3.3. *Dimensiunea investigativ – experimentală de explorare a Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, au fost reflectate rezultatele obținute prin intermediul reprezentărilor grafice, elaborate în baza tabelelor de distribuție (fiecare rezultat la item – criteriul eficienței personale a fost prezentat în comparație: etapa de constatare și de verificare/ postexperiment), pentru *lotul elevilor – 112 s*, prima poziție, referitoare la *capacitatea de a realiza/ întreține un dialog interior: a analiza, a compara, reflecta și a face concluzii*, a fost prezentată grafic astfel:

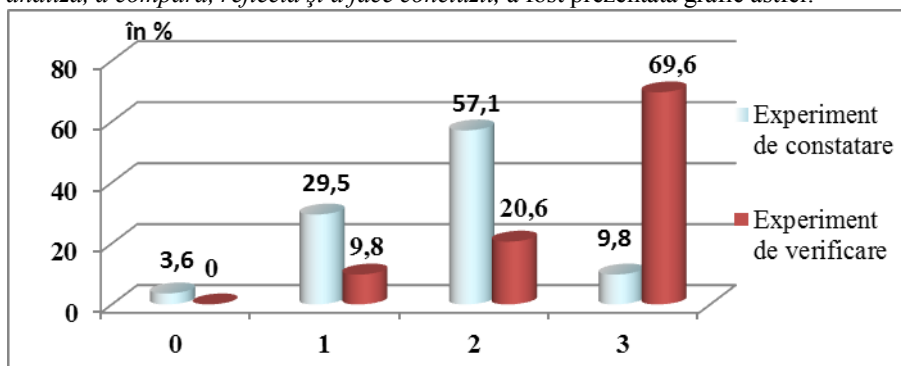

Fig. 3.2. Capacitatea de a întreține un dialog interior

După cum se poate observa la început elevii nu prea făceau față la acest aspect important al eficienței personale. Cele mai complicate momente țineau de: stabilirea criteriilor de analiză și comparare, unii se abăteau de la subiect și/ sau problema analizată, iar reflecția gravita în jurul întrebărilor *De ce? Pentru ce?* Din histogramă (Figura 3.2) se poate observa dinamica pozitivă prin creșterea numărului de elevi care au fost apreciați cu 3 puncte, de la 9,8% de persoane la 69,6%; micșorarea numărului de persoane apreciate cu 2 puncte și respectiv cu un punct. Cele 4 persoane care *gândeau haotic*, cum au menționat ele, se abăteau de la idee/ gând, nu erau apte de analize – au dispărut; s-a micșorat procentul de persoane apreciate cu 1 punct, de la 29,5% – la 9,8%, cu 2 puncte și desigur că a crescut numărul de persoane apreciate cu 3 puncte (69,6%).

La a III-a poziție, care ține de *analiza alternativelor posibile și luarea deciziilor*, elevii au demonstrat sporirea acestei abilități în următoarea dinamică:

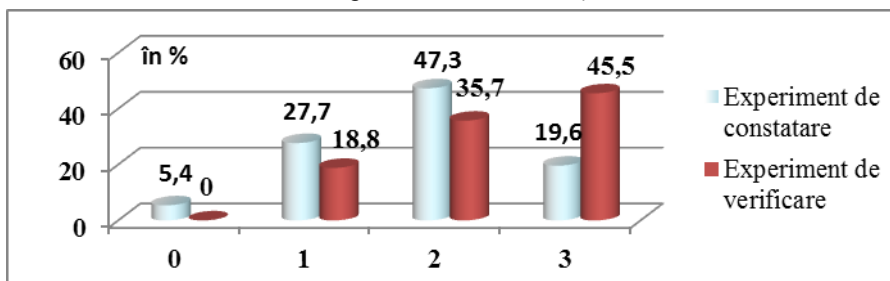

Fig. 3.3. Capacitatea de analiză a alternativelor posibile și luarea deciziei

Sigur că dinamica nu este una covârșitoare, dar este una în creștere, bine conturată. Se observă sporirea nivelului superior/ 3p. (de la 19,6% la 45,5%). Să conștientizăm faptul că analiza alternativelor posibile și luarea deciziilor este un proces destul de complicat, contradictoriu, care necesită, mai întâi, o identificare a alternativelor, apoi o evaluare, apreciere și numai după aceasta urmează luarea deciziei.

Poziția a IV-a, care presupune *elaborarea strategiilor și a programului personal*, centrat pe *un mod sănătos de viață*, desigur că este una cheie, deoarece include un ansamblu de componente și respectarea unor exigențe de ordin moral, social, psihonoțional, de management personal, ne-a oferit următorul tablou grafic (Figura 3.4):

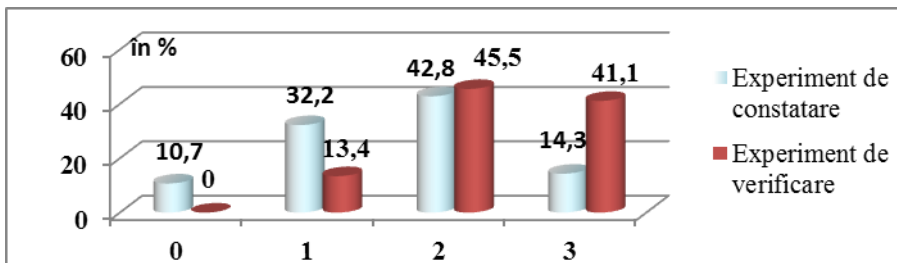

Fig. 3.4. Capacitatea de a elabora strategii și un program personal axat pe modul sănătos de viață

Aici, dinamica este una moderată, datele obținute la constatare denotă un aspect pozitiv, elevii au confirmat că modul sănătos de viață este un subiect vehiculat la multe discipline școlare, ore de dirigiență și activități nonformale, iar activitățile de consiliere au contribuit la aprofundarea cunoștințelor și competențelor acestora. Când privește strategiile, deoarece cerința a fost ca ele să corespundă dimensiunilor de dezvoltare morală; cognitivă/ intelectuală; psihofizică, tehnologică/ prin muncă și estetică, pentru ca persoana să se dezvolte armonios, aici liceenii au întâmpinat anumite dificultăți. Nu toți au fost în stare să coreleze strategiile cu componentele modului sănătos de viață, ceea ce ne-a demonstrat că la acest capitol școala și familia, consilierii, mai au multe de realizat.

Poziția a VII-a centrată pe *elaborarea unui plan de acțiuni de prevenire și depășire a situațiilor de criză*, rezultatele obținute la constatare și verificare, la fel, au demonstrat posibilități încă nevalorificate sau slab valorificate de elevi. Compararea rezultatelor obținute la constatare și verificare le putem realiza analizând histograma din Figura 3.5.

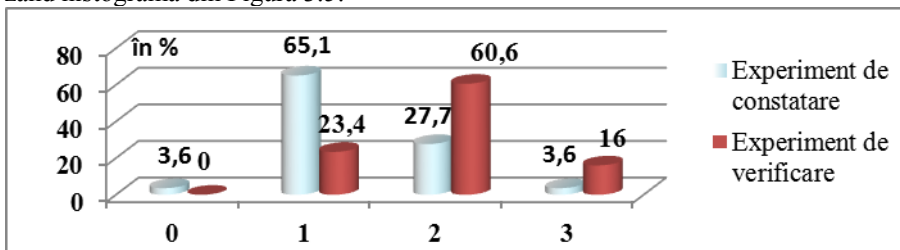

Fig. 3.5. Elaborarea unui plan de acțiuni de prevenire și depășire a situațiilor de criză

Observăm că a sporit nivelul 2 – mediu; nivelul 3 – superior, a crescut în comparație cu ceea ce am avut la constatare, diferența constituind 12,4%, adică cu 14 subiecți mai mult se orientează bine în prevenirea și depășirea situațiilor de criză. Prevenirea situațiilor de criză poate avea și un caracter parțial. Aici adolescenții au menționat acțiunile legate de criza biologică/ de vârstă; crizele relaționale cu părinții, prietenii; crizele legate de eșecuri la învățătură etc.

La poziția a VIII-a, ultima, elevii s-au manifestat, la constatare – mai modest, dar totuși bine, iar după formare s-a observat o sporire a eficienței personale cu privire la elaborarea inventarului și a programului de acțiuni axate pe orientarea profesională (Histograma 3.6).

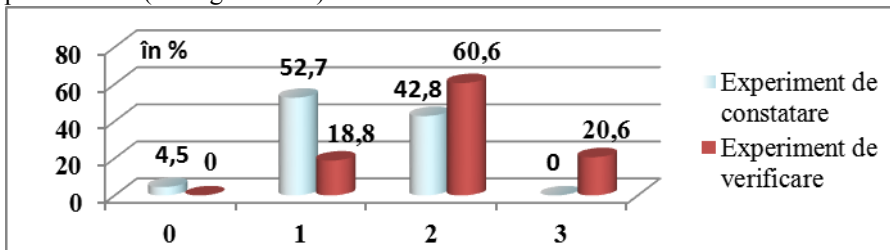

Fig. 3.6. Elaborarea inventarului/ programului de acțiuni axate pe orientarea profesională

Dinamica care se observă arată o sporire a competenței/ abilității respective la elevi, dar, totodată, scoate în evidență faptul că adolescenții au rezerve vis-a-vis de acest tip de management. Unii adolescenți au probleme cu determinarea alegerii viitoarei profesii (18,8%), alții sunt strict ghidați de părinți (60,6%) și doar 20,6% dintre elevii de liceu sunt ferm convinși în alegerea pe care urmează s-o facă (au expus argumente solide).

În general, rezultatele experimentului de formare ne bucură și trezește optimism, însă ne demonstrează elocvent că elevii claselor de liceu percep o necesitate acută într-o consiliere psihopedagogică competentă, sistematică, centrată pe prevenție și dezvoltare.

Pentru, **Lotul părinților – 112 s**, a fost urmat același mod de prezentare a rezultatelor obținute, comparând datele de la etapa experimentului de constatare și cel de verificare. Astfel, *prima poziție* referitoare la *capacitatea de a realiza și întreține dialogul interior: a analiza, a compara, reflecta, interpreta, a face concluzii* este destul de dezvoltată la adulți/ părinți, însă în cadrul formării au avut și ei de lucru pentru a-și eficientiza dimensiunea dată.

Dinamica rezultatelor se poate urmări în Figura 3.7.

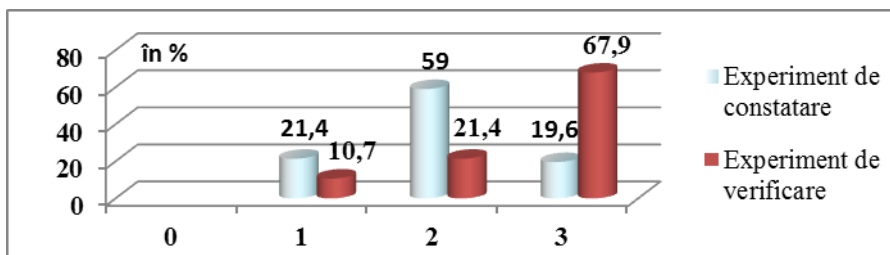

Fig. 3.7. Capacitatea de a realiza și întreține dialogul interior

În consiliere se acordă o mare atenție acestei capacități, deoarece numai persoana care este în stare să stabilească un subiect de reflecție (fenomen, eveniment, comportare etc.), să-l analizeze detaliat din variate optici; să compare, adică să analizeze schimbările, evidențiind esențialul, să stabilească raporturi de cauză – efect, respectând obiectivitatea; să mediteze asupra tuturor evenimentelor, realizând interpretări, sinteze; să discrimineze principalul, delimitându-l de secundar, astfel să ajungă la anumite concluzii – se poate considera eficientă în acțiuni și conduită. Mulți părinți au recunoscut că nu întotdeauna le reușește dialogul interior, invocând diferite motive: nu au timp; nu se merită; este dificil să fii obiectiv etc.

Unii părinți (21,4%/ 24 s) au menționat faptul că sporirea calității dialogului cu sine a condus la armonizarea comunicării și relaționării cu ceilalți membri de familie. Totodată acest lucru le-a permis să se înțeleagă pe sine mai bine și pe apropiații săi. Practic, întregul lot de părinți a arătat că cel mai important lucru învățat la exersarea dialogului interior a fost: stabilirea criteriului de alegere a subiectului analizat; stabilirea și respectarea ordinii și a consecutivității judecăților; analiza obiectivă (cu ochi străini, *de la o parte*); stabilirea priorităților în acțiuni;

realizarea intenționată și conștientă a abstractizării, a abaterii (de la ceva neimportant), centrarea pe gânduri pozitive.

Poziția a IV-a, elaborarea programului/ a strategiilor de reechilibrare a vieții de familie pentru a respecta un mod sănătos de viață a trezit mare interes din partea subiecților în cadrul experimentului. Aici, încă o dată ne-am convins de avantajele eșantionului panel – *înainte și după*, deoarece am avut posibilitatea să vedem și să completăm acțiunile noastre. Dinamica schimbărilor se vede în Histograma 3.8, care este una pozitivă și clară.

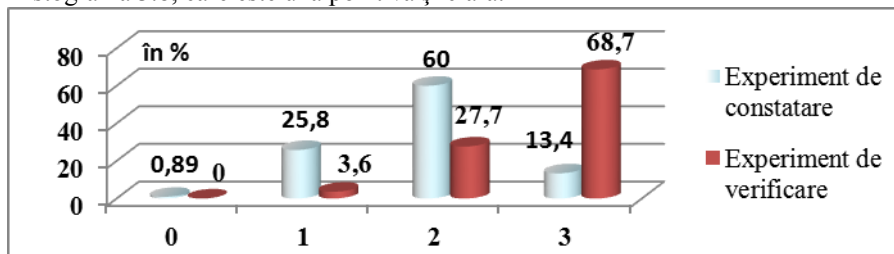

Fig. 3.8. Elaborarea programului/ a strategiilor de reechilibrare a vieții de familie pentru a respecta un mod sănătos de viață

Se poate observa că și la constatare adulții s-au isprăvit cu această sarcină bineșor (60% – nivelul 2), dar după formare, situația s-a schimbat evident: nivelul 1/ suficient, s-a micșorat cu 22,2%, iar nivelul 3 – superior a sporit cu 55,3%, ceea ce denotă o tendință pozitivă și clară. Sigur că oamenii se interesează de sănătatea lor și a celor apropiați. O contribuție mare în aspectul dat îl aduce și mass-media (emisiunile TV, radioemisiunile și presa periodică).

Poziția a V-a, elaborarea și explorarea strategiilor/ pașilor de optimizare a comunicării și relaționării familiale ne-a oferit următorul tablou (Figura 3.9).

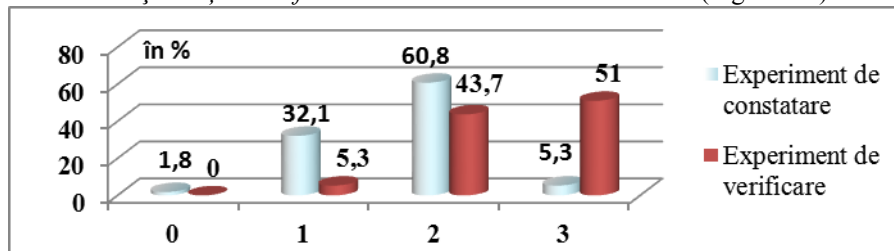

Fig. 3.9. Elaborarea și explorarea strategiilor/ pașilor de optimizare a comunicării și relaționării familiale

Sigur că astăzi oamenii sunt destul de bine informați vis-a-vis de acest aspect, totodată experimentul și experiența noastră arată că cele mai multe dificultăți le întâmpină atât adulții cât și copiii, adolescenții din cauza unei comunicări interpersonale indecente. Cu toate că adulții cunosc normele moral-etice, nu întotdeauna le respectă. În cadrul formării, la activitățile de consiliere individuală, în grup și colectiv, a fost scos în evidență foarte clar un *moment negativ* – avem

înrădăcinate modele/ patternuri indezirabile de comunicare, adică, în familiile de origine la aspectul dat, au fost dificultăți și greșeli, iar noi le perpetuăm în familiile noastre. Un alt moment depistat – nu suntem deprinși să ne analizăm limbajul, expresiile noastre și foarte puține sunt persoanele ce depun un efort sistematic, conștient în direcția dată. Deseori adulții se justifică prin: *am fost iritat; m-am enervat; m-a scos din sărite; mare lucru – m-a ierta și de data aceasta etc.* Cu toate că s-a observat o dinamică pozitivă, părinții au lucrat bine la formare, ei singuri recunosc că mai au multe de realizat în acest aspect, inclusiv, au de lucrat asupra emoțiilor și sentimentelor negative ca: ura, invidia, răzburarea, agresivitatea verbală etc. (51%/ 57 s). *Poziția a VI-a, elaborarea și valorificarea strategiilor de autocontrol al emoțiilor și managementul stresului*, la fel, demonstrează aspectul destul de problematic, care cere de la noi toți un efort sistematic și conștient. Dinamica schimbării o putem urmări în figura de jos (Figura 3.10).

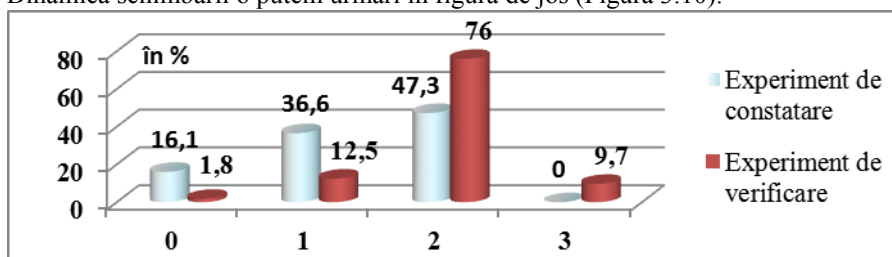

Fig. 3.10. Elaborarea și valorificarea strategiilor de autocontrol al emoțiilor și managementul stresului

În sensul dat, ceea ce am expus anterior rămâne valabil, adulții au demonstrat o creștere a abilităților, acestea fiind apreciate cu nivelul mediu/ 2 – 76% după formare. Sigur că diferența de 28,7% ne bucură și prespune o tendință pozitivă. Sigur un an de zile nu este suficient de muncit la formarea inteligenței și culturii emoționale, dar ne pare optimistă și promițătoare dorința oamenilor de a se autoperfecționa în această direcție.

Poziția VIII-a, elaborarea planului personal de autoperfecționare a demonstrat un tablou optimist. Adulții doresc, în marea lor majoritate, să se autoperfecționeze. Dinamica acestui aspect o putem urmări în următoarea histogramă (Figura 3.11).

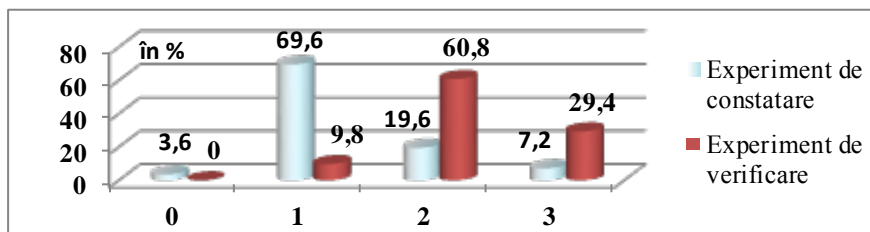

Fig. 3.11. Elaborarea planului de autoperfecționare

Sigur că cel mai vizibil a sporit nivelul 2 după formare/ consiliere, deoarece părinții și-au clarificat posibilitățile și potențialul său și au devenit mai eficienți și realiști. Cu certitudine că autoperfecționarea cere timp, consecutivitate, autoevaluare permanentă și necesită competențe speciale. Recunoscând faptul știut că, practic, fiecare persoană se gândește *că de luni (prima zi a săptămânii) va începe o viață nouă*, atunci când vine această zi de luni, acțiunile și faptele se tot amână pentru o altă zi de luni. În calitate de consilieri, frecvent ne ciocnim cu astfel de idei ale adulților și adolescenților. Aici este foarte important ca cei apropiați să-i încurajeze și să-i susțină la încercările de autoperfecționare, indiferent de domeniu (pregătirea bucatelor, frecventarea cercurilor etc.). În acest sens considerăm că principalul moment constă în a-și planifica acțiuni concrete și reale, posibil de realizat în anumiți termeni.

Așadar, în cadrul experimentului pedagogic, am valorificat acțiuni preliminare și trei etape: de constatare, de formare și de verificare. În etapa preliminară și cea de constatare a experimentului, am stabilit că majoritatea problemelor/ dificultăților provin din incompetență; din unele cogniții, atitudini și comportamente eronate sau chiar greșite de apreciere de sine; din incapacitatea de a realiza și menține un dialog interior, de a recadra/ modifica situația și/ sau contextul, legat de acțiunile proprii sau a evenimentelor frustrante din familie; incapacitatea de a realiza autocontrolul emoțiilor, al stresului; de a comunica și relaționa eficient în cadrul familial și școlar al liceenilor; din incapacitatea de a elabora/ valorifica strategii de prevenire și depășire a situațiilor de criză, de insucces la învățătură etc.

Acest moment – cheie a confirmat necesitatea consilierii familiei în instituția de învățământ prin familiarizarea părinților și a elevilor cu strategiile și procedurile de sporire a eficienței personale. Cu acest scop a fost elaborat, fundamentat și explorat *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ. Programul de consiliere psihopedagogică a familiei în liceu*, elaborat a orientat acțiunile noastre la nivelul determinării scopului, obiectivelor, specificului, conținutului activităților de consiliere și rezultatele scontate. Ședințele de *consiliere colectivă* includeau tematica și aspectele problemei, sarcinile ce urmau a fi realizate împreună cu specialistul și sarcinile beneficiarului pentru acasă. La fel, au fost desfășurate *trei conferințe practice în cadrul cărora elevii și părinții au demonstrat abilitățile și competențele achiziționate* pe parcursul experimentului de formare, patru activități ale atelierelor de consiliere a focus – grupurilor cu probleme asemănătoare; ședințele de consiliere individuală (121); ședințele atelierelor de consiliere profesională, de exersare a abilităților și competențelor de autoeducație, organizare și desfășurare a autoînvățării/ pregătirii pentru testare și examene. În finalul formării a fost organizată *ședința de încheiere a consilierii familiei în liceu*, care a derulat în două etape, în care s-a evaluat eficiența personală, dobândită de elevi și părinți prin intermediul probelor special elaborate. Au fost ascultate și discutate cele mai interesante eseuri; au fost expuse portofoliile familiilor (112 familii) cu materialele adunate de părinți și adolescenți, exercițiile structurate și s-au analizat programele de sănătate, agendele familiei, care cuprindeau ansamblul de norme și reguli etice etc.

Rezultatele experimentului au demonstrat o dinamică semnificativă de sporire a nivelului eficienței personale a elevilor și adulților. Astfel, diriginții au menționat un șir de schimbări pozitive observate în conduita liceenilor, a urmat o scădere a plângerilor din partea pedagogilor și părinților; s-a observat o anumită armonizare a relațiilor elev – elev din clasele implicate în experiment, o ameliorare a disciplinei școlare și a învățaturii; o eficientizare a colaborării elev – școală – familie.

Impactul formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ a fost stabilit prin evaluarea eficienței personale a elevilor și părinților în baza aplicării probelor la cele opt aprecieri criteriale. Totodată, analiza eseurilor și a exercițiilor structurate, convorbirile și observația științifică au întregit tabloul metamorfozelor obținute și manifestate în conduita părinților și a elevilor.

Pe parcursul experimentului pedagogic s-a observat că potențialul formativ al consilierii familiei în liceu sporește atunci când se lucrează într-un mod sinergic și permanent cu elevii și părinții acestora. În cazul când nu numai psihologul consiliază, dar cunosc și valorifică reperatele teoretico – aplicative ale CF managerii școlari și cadrele didactice, inclusiv diriginții, atunci se observă o sporire evidentă a calității potențialului formativ a acesteia. S-a observat că anume o astfel de colaborare creează condiții reale de construire și menținere a unei *școli prietenoase copilului și părinților*.

Analiza și interpretarea rezultatelor obținute și elucidate în ultimul capitol, au permis să concluzionăm ca *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* este unul valid și funcțional, ceea ce a confirmat scopul cercetării.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată ține de unul dintre cele mai importante, actuale și complexe aspecte, sporirea *potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, cu impact și tendințe pozitive de influență asupra educației permanente a adulților, asupra formării și dezvoltării culturii familiei, orientării și ghidării, sporirii eficienței personale a elevilor și părinților.

Pornind de la analiza, precizarea, determinarea și interpretarea aspectelor teoretice și a celor experimentale, dar și de la datele obținute în cadrul experimentului pedagogic, prelucrarea cantitativă și calitativă a acestora, putem concluziona următoarele:

- Problema investigată din perspectivă pedagogică, psihopedagogică, sociologică, psihologică și diacronică a asigurat precizarea, delimitarea și re/definirea conținutului, conceptelor și fenomenelor de bază: *consilierea, consilierea familiei, familie armonioasă, familie dezarmonioasă, psihoterapia familiei, mediul familial, schimbarea evolutivă a persoanei*, fapt care a determinat specificarea esenței, principiilor deontologice și a tendințelor integrative în consilierea familiei. Totodată, principiile deontologice au fost dezvoltate și completate prin a evidenția orientarea consilierii spre auto/ perfecționare, spre explorarea eficienței personale a elevilor și părinților, centrată pe auto/ educația permanentă/ pe parcursul vieții.

- Au fost analizate și descrise tipurile, formele și dimensiunile consilierii familiei, ceea ce a contribuit la identificarea și descrierea obiectivelor, caracteristicilor generale ale consilierii psihopedagogice și psihologice, precizarea și dezvoltarea componentelor structurale ale acestora, inclusiv, delimitarea caracteristicilor consilierului eficient și a caracteristicilor variatelor forme de intervenție.

- Realizarea excursului istoric în evoluția consilierii și terapiei familiei, analiza teoriilor și a modelelor: *psihanalitic, behaviorist/ comportamental, umanist/ centrarea pe beneficiar, analizei tranzacționale* – au asigurat stabilirea funcțiilor consilierului psiholog și elaborarea instrumentului teoretic de suport pentru specialiștii din domeniul consilierii familiei *Evoluția fenomenului de consiliere a adulților și copiilor* în care se elucidează autorii, esența teoriilor consilierii, inovațiile și perioadele de apariție a acestora.

- În cadrul cercetării au fost determinate și descrise *coordonatele defnitorii ale consilierii familiei în liceu*, au fost identificați și caracterizați factorii de progres a CF, abordați prin optica analizei particularităților de vârstă ale adolescenților, a modelelor și strategiilor de consiliere a acestora. Astfel, *consilierea familiei în instituția de învățământ reprezintă un proces amplu cu caracter psihopedagogic, orientat spre acordarea unui sprijin, ajutor și îndrumare copiilor/ elevilor și părinților acestora în vederea optimizării comunicării, relațiilor și educației familiale, reechilibrării modului de viață; a încutării și susținerii auto- și intercunoașterii; depășirea și evitarea dificultăților de comunicare și monitorizare a carierei școlare; de perfecționare a competențelor parentale și a celor de autoeficiență personală*. Din aceste considerente au fost precizate posibilitățile parteneriatului educațional școală – familie și s-a conturat potențialul formativ al CF.

- Rezultatele investigațiilor preliminare (a consilierilor/ psihologilor, elevilor, diriginților) și a celor constatative, analiza procesului consilierii în instituția de învățământ, au permis întocmirea unui inventar de probleme/ dificultăți cu care se confruntă elevii/ liceenii, familiile lor și a asigurat determinarea specificului etapelor, a tehnologiei consilierii (inițială, fundamentală, finală), fapt realizat în contextul precizării competențelor consilierului, a esenței și caracteristicilor relației consilier – elev și consilier – părinte.

- Abordarea detaliată a consilierii familiei, specificul consilierii adolescențului au fost definite din perspectiva interacțiunii factorilor biologici, psihologici și sociali. Analiza și identificarea crizelor de vârstă au asigurat precizarea problemelor psihoemoționale și comportamentale ale adolescenților prin coraportarea acestora la modalitățile de soluționare a problemelor în mediul familial, școlar și social. Aceasta a asigurat dezvăluirea specificului abordărilor științifice ale maturizării adolescențului și a contribuit la elaborarea unui instrument teoretic orientativ pentru conștientizarea esenței abordărilor: biogenetică, psihanalitică, sociogenetică și psihogenetică, ceea ce oferă posibilități concrete de sporire a potențialului formativ al CF în liceu.

- Conceptualizarea CF și analiza profundă a factorilor de protecție și a celor de risc cu privire la viața adolescenților și a familiei, a contribuit la elaborarea *Hărții dezvoltării ontogenetice a familiei și copilului* – instrument teoretico-

aplicativ de reper al valorificării potențialului formativ în desfășurarea și realizarea eficientă a consilierii familiei în liceu. Instrumentul nominalizat prin reliefarea și explorarea celor două componente (I – starea și dezvoltarea familiei și II – starea și dezvoltarea copilului până la maturitate), asigură suport metodologic în activitatea consilierului și determină potențialul formativ al procesului CF, deoarece evidențierea a 20 de subcomponente, ne orientează asupra aspectelor de bază în dezvoltarea familiei și a eficienței personale a membrilor acesteia.

- Elaborarea și fundamentarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* a asigurat demersul experimental demarat pe o durată de un an și jumătate (3 semestre). Modelul, care incumbă reperele teoretico-aplicative ale CF și *Programul de consiliere psihopedagogică a familiei în liceu*, ca o componentă centrală a acestuia, s-a dovedit a fi eficiente, funcționale, deschise la completări și dezvoltare.

- Rezultatele experimentului pedagogic au demonstrat sporirea eficienței personale a elevilor și părinților. S-a observat o sporire a potențialului formativ al CF, care s-a manifestat prin: armonizarea comunicării și relaționării familiale, ameliorarea climatului moral familial și școlar, a situației la învățatură a liceenilor; consolidarea capacităților de recadrare a situațiilor tensionate din familie; prevenirea și depășirea situațiilor de criză; elaborarea și explorarea strategiilor de sporire a performanțelor; desfășurarea – monitorizarea optimă a carierei școlare și orientării profesionale a liceenilor. Experimentul pedagogic a contribuit la reechilibrarea vieții familiale, orientând-o spre axarea pe un comportament sănătos și moral adecvat.

Astfel rezultatele cercetării au confirmat **soluționarea problemei științifice de importanță majoră**, care s-a axat pe elaborarea și fundamentarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, ce include reperele teoretico-aplicative, implementarea cărora a contribuit la sporirea eficienței personale a elevilor și părinților (criteriu de bază al potențialului formativ a consilierii), ceea ce a condus la schimbarea cognițiilor, atitudinilor și comportamentelor eronate ale acestora, producând optimizarea educației familiale, a carierei școlare a adolescenților; consolidarea și armonizarea relațiilor familiale adolescenți – părinți.

Situația expusă a generat direcțiile de soluționare a problemei științifice, care rezidă în: abordarea sociopsihopedagogică, istorică și holistă a consilierii familiei în instituția de învățământ și precizarea conceptelor de bază, analizate în contextul stabilirii esenței, specificului și urmării tendințelor integrative în consilierea familiei; delimitarea și definirea etapelor istorice în apariția și evoluția conceptului și fenomenului consilierii familiei; examinarea și stabilirea coordonatelor definitorii ale consilierii familiei în instituția de învățământ prin evidențierea factorilor de progres și corelarea acestora cu particularitățile de vârstă, modelele și strategiile de consiliere a familiei; argumentarea științifică a fundamentelor teoretico-aplicative ale consilierii familiei în liceu.

În consens cu sinteza și concluziile efectuate, formulăm următoarele **recomandări**:

- Introducerea consilierii familiei ca funcție de bază în fișa de post a managerilor școlari și a psihologului instituției de învățământ.
- Introducerea consilierii familiei ca cerință – criteriu de apreciere a eficienței instituției de învățământ în cadrul atestării și acreditării acesteia.
- Introducerea disciplinei de studiu (obligatoriu și/ sau opțional) *Consilierea familiei* la facultățile pedagogice (formarea inițială) și în tematica cursurilor de perfecționare/ reciclare a cadrelor didactice, inclusiv în programul personal de autoperfecționare a acestora.
- Integrarea cross-curriculară a modulelor privind consilierea familiei în conținuturile disciplinelor fundamentale universitare.
- Inițierea unor programe complexe și activități nonformale, axate pe consilierea individuală, de grup și colectivă în direcția dezvoltării și sporirii eficienței personale a elevilor și părinților, prevenirii/ depășirii situațiilor de criză și remediere, profilaxie a conflictelor distructive din cadrul familial și școlar (în relația adult - adolescent).
- *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ* și instrumentarul metodologic elaborat poate fi utilizat în activitatea psihologilor, consilierilor și cadrelor didactice/ diriginților.
- Elaborarea și editarea ghidurilor metodologice privind consilierea familiei și a agendelor pentru părinți și elevi, care ar include sfaturi concrete pentru depășirea variatelor situații dificile din cadrul vieții familiale și școlare.

BIBLIOGRAFIE

1. Adams Gerald R., Berzonsky Michael D. Psihologia adolescenței. Iași: Polirom, 2009. 704 p.
2. Băban A. Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere. Cluj-Napoca: Ardealului, 2009. 307 p.
3. Bonchiș E. Familia și rolul ei în educarea copilului. Iași: Polirom, 2011. 424 p.
4. Calaraș C. Conflictologie familială. Chișinău: Primex-Com SRL, 2014. 64 p.
5. Calaraș C. Consilierea educațională realizată de diriginte în situații de criză ca element al culturii pedagogice. Chișinău, Vol. 1. p. 123-129.
6. Calaraș C. Dirigințele în calitate de consilier educațional al elevului și al familiei. Chișinău, Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului, 2010, Vol. I. p. 399-404.
7. Callo T. (coord.); Paniș A. (coord.); Andrițchi V. Școala centrată pe elev. Ghid metodologic. Chișinău: Print-Caro SRL, 2010. 171 p.
8. Chicu V., Cheianu D., Goraș-Postică V. Implicarea părinților în activitatea școlii: [secvențe din raportul asupra rezultatelor sondajului național, realizat printre directorii de școli din RM]. In: Didactica Pro..., nr. 6, 2008. pp. 4-8.
9. Cojocaru – Borozan M. Teoria culturii emoționale. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2010. 239 p.
10. Cojocaru V. Diagnosticarea pedagogică din perspectiva calității educației. Chișinău: Tipografia centrală, 2011. 192 p.
11. Cojocaru V., Socoliuc N. Management educațional. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007. 264 p.
12. Colac T. Familia: valori și dimensiuni culturale. Chișinău: Universul, 2005. 248p.

13. Cristea S. Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației. Chișinău: Litera Internațional, 2003. 240 p.
14. Cuznețov Larisa, Calaraș Carolina. Ghid metodologic pentru realizarea stagiului de practică profesională pentru masteratul *Consilierea și educația familiei*. Chișinău: Primex-Com SRL, 2015. 136 p.
15. Cuznețov Larisa. Consilierea parentală. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 110p.
16. Cuznețov Larisa. Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei. Chișinău: Primex-Com SRL, 2015. 488 p.
17. Cuznețov Larisa. Etica educației familiale. Chișinău: Complexul editorial-poligrafic al A.S.E.M., 2000. 297 p.
18. Cuznețov Larisa. Filosofia practică a familiei. Chișinău: Centrul Editorial-poligrafic al USM, 2013. 328 p.
19. Cuznețov Larisa. Educația pentru familie din perspectiva educației permanente. Cadru conceptual și metodologic. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 141 p.
20. Cuznețov Larisa. Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: Centrul Editorial-poligrafic al USM, 2008. 624 p.
21. David D. Psihologie clinică și psihoterapie. Iași: Polirom, 2006. 328 p.
22. Dumitru I. Al. Consiliere psihopedagogică. Iași: Polirom, 2008. 332 p.
23. Enăchescu C. Tratat de psihanaliză și psihoterapie. Iași: Polirom, 2003. 391 p.
24. Garștea N., Callo T., Granaci L., Marcuță M. Ora de dirigiență: Ghid pentru elevi și profesori. Chișinău: Epigraf, 2011. 184 p.
25. Herseni T. Sociologie. Teoria generală a vieții sociale. București: Științifică și Enciclopedică, 1982. 660 p.
26. Konya Z., Konya A. Terapie familială sistemică. Iași: Polirom, 2012. 296 p.
27. Levi-Strauss C. Antropologia structurală. București: Politică, 1978. 252 p.
28. McGRAW P. Familia mai presus de orice. București: Curtea Veche, 2007. 416 p.
29. Micleușanu Z. Unele aspect etice ale consilierii copilului și familiei în cadrul instituției de învățământ / liceu. În: Revista de cercetări socio – umanistice. Vector european. Nr. 2/ 2014. Chișinău, 2014. p. 229-231;
30. Micleușanu Z., Cuznețov Larisa. Bazele consilierii. Ghid metodologic. Chișinău: Primex-Com SRL, 2015. 127 p.
31. Mitrofan I. Copii și adolescenți. Probleme, tulburări, evaluare și intervenție psihoterapeutică. București: SPER, 2014. 304 p.
32. Mitrofan I., Ciupercă C. Psihologia vieții de cuplu. București: Sper, 2002. 494 p.
33. Mitrofan I., Mitrofan N. Elemente de psihologie a cuplului. București: Casa de Editură și Presă, ȘANSA” S. R. L., 1994. 253 p.
34. Mitrofan I., Mitrofan N. Familia de la A ... la Z. Mic dicționar al vieții de familie. București: Științifică, 1991. 360 p.
35. Mitrofan I., Vasile D. Terapii de familie. București: SPER, 2012. 250 p.
36. Oancea C. Tehnici de sfătuire/ consiliere. București: Medicală, 2002. 345 p.
37. Racu I., Racu I. Psihologia dezvoltării. Chișinău: U.P.S. „Ion Creangă”, 2007. 257p.
38. Rogers C. R. A deveni o persoană. Perspectiva unui terapeut. București: Trei, 2008. 560 p.
39. Sauzede-Lagarde A., Sauzede P. J. Creează un cuplu durabil, 5 secrete ale fericirii în doi. Paris: C.N.I. „Coresi” S. A., 2012. 200 p.

40. Scott V., Dubb G., Runnels P. Secretul unei familii armonioase. Oradea: Aquila, 2006. 183 p.
41. Stahl P. H. Familia și școala. contribuții la sociologia educației. București: Paideia, 2002. 168 p.
42. Stănculescu E. Sociologia educației familiale, vol. II. Iași: Polirom, 2002. 382 p.
43. Stănoiu A., Voinea M. Sociologia familiei. București: TUB, 1983. 291 p.
44. Szczepanski J. Noțiuni elementare de sociologie. București: Editura Științifică și enciclopedică, 1972. 412 p.
45. Șoitu L., Vrăsmaș E., Păun E. Consiliere familială. București: Institutul European, 2001. 126 p.
46. Ștefăneț D., Moraru E., Mazălu L. etc. Organizarea activității Serviciului de Asistență Psihologică, Ghidul metodologic. Chișinău: Sirius SRL, 2011. 90 p.
47. Vallieres S. Trucuri psihologice pentru părinți. Educația adolescenților. Iași: Polirom, 2013. 256 p.
48. Voinea M. Familia și evoluția sa istorică. București: Științifică și enciclopedică, 1988. 89 p.
49. Vrăsmaș E. A. Consilierea și educația părinților. București: Aramis, 2002. 176 p.
50. Блонский П. П. Психология младшего школьника/ Павел Петрович Блонский. – Воронеж: НПО 'МОДЭК'; Москва: Институт практической психологии, 1997. 574 с.
51. Коробанова О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования. Москва: Гардарики, 2005. 320 с.
52. Кочунас Р. Основы психологического консультирования Москва: Академический проект, 1999. – 240 с.
53. Эйдемиллер Э. Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. Санкт – Петербург – Харьков – Москва – Минск: Питер, 1999. 651 с.
54. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York: W. H. Freeman, 1997. 604 p.
55. Sexton T.L., Whiston S.C. Integrating counseling research and practice. Journal of Counseling and Development, 74, 1996. p. 588-589.
56. Codul educației al Republicii Moldova. Monitorul Oficial al R. Moldova, 2014; nr. 319-324, art. 634. <http://lex.justice.md/md/355156/>(accesat la 20.11.2014).
57. Definiții ale consilierii.
http://www.google.md/url?url=http://xa.yimg.com/kq/groups/86503172/935375625/name/DEFINITII.doc&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ved=0CBQQFjAAahUKEwiH3d_nmIbIAhUBVxQKHfz9Dag&usg=AFQjCNHhZG6vNkAMCt4RPDdbe9uWYFrPg.
58. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014 – 2020. Educația 2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 944 din 14.11.2014 (Monitorul Oficial al R. Moldova 2014, nr. 34-351; art. 1014). http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1112_Educatia-2020.pdf (accesat la 18.11.2014).
59. Strategia privind protecția copilului pe anii 2014 - 2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 434 din 10.06.2014 (Monitorul Oficial al R. Moldova, 2014, nr. 160-0166, art. 481).

ADNOTARE

Micleuşanu Zinaida

Potenţialul formativ al consilierii familiei în instituţia de învăţământ (liceu),

Teză de doctor în ştiinţe pedagogice, Chişinău, 2016

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 257 de titluri, 14 anexe, 159 pagini de text de bază, 22 figuri, 12 tabele. Conţinutul de bază al tezei este elucidat în 13 publicații științifice și 1 Ghid metodologic.

Cuvinte – cheie: consiliere psihopedagogică, familie, instituție de învățământ, consilierea familiei, potențial formativ al consilierii, elevi, părinți, diriginte, cogniții, atitudini, comportament, eficiență personală.

Domeniul de studiu: se referă la teoria generală a educației și abordarea problemei potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ (liceu).

Scopul cercetării constă în elaborarea, experimentarea și validarea fundamentelor teoretice și aplicative ale consilierii familiei în cadrul instituției de învățământ/ liceu, structurate în *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*.

Obiectivele cercetării: examinarea și precizarea reperelor sociopsihopedagogice privind consilierea familiei în cadrul instituției de învățământ/ liceu; analiza structural-funcțională a consilierii familiei și a impactului formativ asupra adolescenților și părinților; elucidarea istoricului, a dinamicii apariției și evoluției consilierii familiei; stabilirea factorilor de progres și potențialul formativ al consilierii familiei în corelație cu particularitățile vârstei adolescente; elaborarea și fundamentarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, care include reperele teoretico-aplicative ce ar asigura potențialul formativ al acestui proces complex.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în: abordarea sociopsihopedagogică, istorică și holistă a consilierii familiei în instituția de învățământ; precizarea și delimitarea conceptelor de bază (consiliere, terapie, familie armonioasă, familie dezarmonioasă, mediul familial), analizate în contextul stabilirii esenței, specificului și a tendințelor integrative a consilierii familiei în instituția de învățământ; delimitarea și definirea etapelor istorice în apariția și evoluția conceptului și fenomenului consilierii familiei; examinarea și stabilirea coordonatelor definitorii ale consilierii familiei în instituția de învățământ prin evidențierea factorilor de progres, a potențialului formativ al consilierii și corelarea acesteia cu particularitățile de vârstă, modelele și strategiile de consiliere a familiei; argumentarea științifică a fundamentelor teoretico-aplicative ale consilierii familiei, structurate în *Modelul pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea și fundamentarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, ce include reperele teoretico-aplicative, implementarea cărora a contribuit la sporirea eficienței personale a elevilor și părinților, ceea ce a condus la schimbarea cognițiilor, atitudinilor și comportamentelor eronate ale acestora, producând optimizarea educației familiale, a ghidării carierei școlare a adolescenților; consolidarea și armonizarea relațiilor familiale adolescente – părinți.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza, precizarea, interpretarea și delimitarea aspectelor cadrului conceptual – fenomenologic al consilierii familiei în instituția de învățământ. Examinarea tipurilor, formelor și metodelor consilierii, analiza esenței consilierii psihopedagogice, delimitarea dimensiunilor consilierii (psihologică/ pedagogică/ educațională) a asigurat elaborarea caracteristicilor acestora, a condus la precizarea responsabilităților și dezvoltarea conținutului codului deontologic al consilierului; la evidențierea trăsăturilor definitorii ale consilierii familiei, inclusiv, la determinarea potențialului formativ al acesteia. Examinarea apariției și evoluției conceptului și a fenomenului CF a contribuit la stabilirea și explicarea/ argumentarea științifică a fundamentelor teoretice și a tendințelor integrative în consilierea familiei.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative, structurate în componentele și instrumentele *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor experimentale din cadrul Liceului Teoretic „George Meniuc” din Chişinău; Liceului Teoretic „Julia Haşdeu” din Chişinău; prin valorificarea strategiilor de consiliere a familiei și aplicarea *Modelului pedagogic de valorificare a potențialului formativ al consilierii familiei în instituția de învățământ*, inclusiv prin intermediul conferințelor științifice naționale și internaționale, a publicațiilor științifice și activităților practice cu elevii și familiile acestora.

АННОТАЦИЯ

Миклеушану Зинада

Формирующий потенциал консультирования семьи в учебном заведении (лицей)

Кандидатская диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук,

Кишинэу, 2016

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации; библиография из 257 источников, 14 приложений, 159 страниц основного текста, 22 рисунка, 12 таблиц. Результаты исследования опубликованы в 14-ти научных работах.

Ключевые слова: психопедагогическое консультирование, семья, учебное заведение, консультирование семьи, формирующий потенциал консультирования, учащиеся, родители, классный руководитель, знания и компетенции, отношение, поведение, личностная эффективность.

Область исследования относится к общей теории воспитания и, в частности, предусматривает изучение проблемы формирующего потенциала консультирования семьи и учащихся в учебном заведении.

Цель исследования: разработка и экспериментирование теоретических и практических основ консультирования семьи в учебном заведении/ лицее, структурированных в *Педагогической модели применения формирующего потенциала консультирования семьи в учебном заведении*.

Задачи исследования: изучение и определение психопедагогических и социологических основ консультирования семьи в учебном заведении; анализ функциональной структуры консультирования семьи; выявление и описание истории и динамики возникновения и развития процесса консультирования семьи; выявление факторов прогресса консультирования семьи в соотношении с возрастными особенностями юношеского возраста, в разработке и обосновании *Педагогической модели применения формирующего потенциала консультирования семьи в учебном заведении*, которая содержит теоретические и практические основы.

Научная новизна и оригинальность исследования заключается в уточнении и переосмыслении основных понятий; в определении и анализе социопсихопедагогического, исторического и системного подходов в консультировании семьи (в учебном заведении); в выявлении основных аспектов/ компонентов консультирования семьи в учебном заведении; в научном обосновании *Педагогической модели применения формирующего потенциала консультирования семьи в учебном заведении*, которая содержит теоретические и практические основы.

Значимая научная проблема, решенная в исследовании состоит в определении формирующего потенциала консультирования семьи посредством определения и разработки теоретических и практических основ данного процесса, что позволило повысить качество взаимоотношений в семье, а также семейного воспитания; улучшить поведение и показатели в осуществлении школьной карьеры у учащихся лицея.

Теоретическая значимость исследования заключается в анализе, уточнении и делимитации основных аспектов концептуально-феноменологического процесса консультирования семьи в учебном заведении. Изучение типов, форм и моделей консультирования семьи, анализ особенностей психопедагогического консультирования, определение психологической и педагогической составных данного процесса обеспечило разработку характеристик, уточнение функций и развитие содержания деонтологических норм специалиста-консультанта, а также позволило выявить и описать основные компоненты консультирования и его формирующий потенциал. Изучение возникновения и эволюции концепта и явления КС позволило установить и осуществить научную аргументацию теоретических основ и интегративных тенденций консультирования семьи.

Практическая значимость исследования заключается в разработке и апробировании *Педагогической модели применения формирующего потенциала консультирования семьи в учебном заведении*. Модель содержит теоретические и практические основы, функциональна и может быть успешно использована по назначению.

Внедрение результатов исследования состоялось посредством экспериментального исследования и апробирования в теоретических лицеях им. *G. Meniuc* и *I. Haşdeu* mun. Chişinău, а также через выступления и обсуждения на педагогических советах, методических семинарах, заседаниях кафедры и в рамках национальных и международных научных конференциях.

ANNOTATION
Micleuşanu Zinaida

The formative potential of the family counseling inside the educational institution (high school/ lyceum), Doctoral thesis in General theory of education, Chişinău, 2016

Work structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 257 titles, 14 annexes, 159 pages of basic text, 22 figures, 12 tables. The basic content of the thesis is being elucidated in 13 scientific publications and a methodological Guide.

Keywords: pedagogical counseling, family, educational institution, family counseling, the formative potential of the counseling, student, parent, class master, beliefs, attitudes, behavior, personal efficiency.

Field of research: refers to the general theory of education and the tackling the problem of the formative potential of family counseling in the educational institution (lyceum).

The Goal of the work consists in the elaboration, testing and validation of the theoretical and practical foundations of family counseling within the educational institution/ lyceum, structured in *The pedagogical model of capitalization of the formative potential of family counseling within the educational institution.*

The research objectives: the examination and explanation of the socio-pedagogical guide marks, regarding the family counseling within the educational institution/ lyceum; structural-functional analysis of family counseling and of the formative impact on adolescents and parents; the elucidation of the historic and the dynamics of the appearance and evolution of family counseling; identifying the progress factors and the formative potential of family counseling in correlation with the peculiarities of adolescent age; development and substantiation of *The Pedagogical Model of capitalization of the formative potential of family counseling within the educational institution.*

Scientific originality and novelty of the research resides in: approach socio-pedagogical, historical and holistic of the family counseling within the educational institution; specifying and defining basic concepts, analyzed in the context of determining the essence, the specific and the integrative trends of family counseling within the educational institution; investigation and determination of the defining coordinates of family counseling within the educational institution, by highlighting the progress factors of the formative potential of this process and correlating the family counseling with the peculiarities of age, the models and the strategies of family counseling, the scientific argumentation of the theoretical-applicative foundations of family counseling, structured inside *The Pedagogical Model of capitalization of the formative potential of family counseling within the educational institution.*

The important scientific problem solved consists in the elaboration and substantiation of *The Pedagogical Model of capitalization of the formative potential of family counseling within the educational institution*, which includes theoretical-applicable benchmarks, implementation of which has helped to the increase of the personal efficiency of students and parents, which has led to the change of beliefs, attitudes and incorrect behaviors of these, producing the optimization of family education, school career of teens; strengthening and harmonizing the family relationships teens-parents.

The theoretical significance of the research is supported by the examination of the types, forms and counseling methods, the delineation of counseling dimensions: psychological and pedagogical/ educational, ensured the development of their characteristics, has led to the clarification of responsibilities and the development of Advisers ethic code content; as well as to the highlight of the defining features of the family counseling, inclusively, to the determination of the formative potential of this one. Examination of the emergence and evolution of the family counseling concept and phenomenon, helped to establish and explain/ give scientific reasoning to the theoretical fundamentals and integrative trends inside the family counseling.

The praxiological value of the work consists in the elaboration and validation of the theoretical-applicative foundations, structured in components and instruments of *The Pedagogical Model of capitalization of the formative potential of family counseling within the educational institution.*

Implementation of scientific results has been achieved through experimental research done inside the Theoretical Lyceum „George Meniuc” from Chişinău; the Theoretical Lyceum „Iulia Haşdeu” from Chişinău; by the capitalization of family counseling strategies and the implementation of *The Pedagogical Model of capitalization of the formative potential of family counseling within the educational institution*, as well as by the frame of national and international scientific conferences, and by the scientific publications, practical activities with students and their families researched.

MICLEUȘANU ZINAIDA

**POTENȚIALUL FORMATIV AL CONSILIERII FAMILIEI
ÎN INSTITUȚIA DE ÎNVĂȚĂMÂNT (LICEU)**

SPECIALITATEA: 531.01. TEORIA GENERALĂ A EDUCAȚIEI

**AUTOREFERAT
al tezei de doctor în științe pedagogice**

Aprobat spre tipar:
Hîrtie ofset. Tipar ofset
Coli de tipar: 2

Formatul hîrtiei : 60x84 1/16
Tiraj: 50 ex.
Comanda nr.: 588

Autoreferatul a fost tipărit „**PRIMEX Com**” SRL
str. Mihai Eminescu, 6.
Tel. 022 22 72 88, 022 20 19 85